

Södertörns högskola | Institutionen för interkulturell lärarutbildning

Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap C | Vårterminen 2011

Genusmedvetenhet i förskolan

-pedagogers genusmedvetenhet i dagliga
arbetsituationer inom förskolan.

Av: Zandra Söderberg

Handledare: David Gunnarsson

Förord

Jag vill tacka de två förskolorna som jag har givits möjligheten att få studera. Jag vill tacka personalen som ställde upp på mina intervjuer och observationer. Jag vill även tacka förskolecheferna som tillät mig att komma till förskolorna på ett så enkelt och bemötande sätt.

Jag vill tacka min syster för att hon hjälpt mig med många frågor och funderingar samt att hon läst och hjälpt mig att se igenom texten.

Jag vill tacka min sambo för att han stått ut med böcker och papper i hela huset samt mina ständiga frågor om uppsatsen. Han har stöttat och trott på mig i detta och det har underlättat i skrivandet.

Utan er hade inte studien varit genomförbar, jag är evigt tacksam.

Sammanfattning

Titel: Genusmedvetenhet i förskolan

Författare: Zandra Söderberg

Handledare: David Gunnarsson

Examensarbete 15 hp. Vårterminen 2011, Södertörns högskola

Syftet med denna studie är att jag vill undersöka om eller hur pedagogerna arbetar genusmedvetet i förskolans vardagssituationer. Det vill säga om de är medvetna om sitt förhållningsätt och bemötande i arbetet kring genus, samt vad genusbegreppet har för betydelse för pedagogerna. I mycket av den praktiska litteraturen som jag läst visar det sig att många pedagoger inte är medvetna om sitt bemötande och förhållningsätt till barnen utifrån genusaspekten. Jag har undersökt om genusarbetet skiljer sig åt på de två förskolorna som jag valt att studera.

Frågeställningarna som studien är grundad på är

- Arbetar pedagogerna på förskolan genusmedvetet i vardagliga situationer?
-Är det pojkar eller flickor som får mest uppmärksamhet av pedagogerna i vardagliga situationer?
- Hur uppfattar pedagogerna på förskolan genusbegreppet?
- Vilka förhållningsätt har pedagogerna i förskolan till att motverka traditionella könsmonster i vardagliga situationer?

Jag har gjort en kvalitativ studie där jag intervjuat fem pedagoger och gjort observationer på de två förskolorna. För att få fram ett resultat har jag bearbetat intervjuerna och observationerna samt kopplat de till teorin och den tidigare forskningen.

Resultatet visar att pedagogerna på de två förskolorna har olika kunskap om genus och arbetet kring det i förskolan. Pedagogernas medvetenhet om arbetet varierar beroende av kunskap och tidigare erfarenheter.

Nyckelord: Genus, Jämställdhet, Förskola, Pedagog, Förhållningsätt.

Keywords: Gender, Equality, Nursery school, Educators, Approach.

Abstract

Title: Gender awareness in preschool

Author: Zandra Söderberg

Supervisor: David Gunnarsson

Thesis 15 credits. Spring 2011, Södertörn University College

My purpose with this study is to examine whether or how teachers are gender-conscious in preschool everyday situations. That is, if they are aware of their attitude and treatment of work on gender and what gender concept has relevance for educators. In much of the practical literature that I read, it appears that many teachers are not aware of their responses and attitudes to children based on gender aspect. I have examined how the gender work differs in the two preschools that I chosen to study.

The questions that this study is based on is

- Does the educators at the preschools work gender conscious in everyday situations?
- Is it boys or girls who get the most attention from educators in everyday situations?
- What do the teachers at the preschool concept of gender?
- What approach have been the teachers of preschool to counteract traditional gender patterns in everyday situations?

I have made a qualitative study where I interviewed five educators and made observations on the two preschools. In order to obtain a result, I have processed the interviews and observations, and linked to the theory and the research.

The results show that the teachers at the two preschools have different knowledge about gender and work on it in preschools. Educators' awareness of the work varies depending on knowledge and past experience.

Nyckelord: Genus, Jämställdhet, Förskola, Pedagog, Förhållningsätt.

Keywords: Gender, Equality, Nursery School, Educators, Approach.

Innehåll

1. Inledning och Bakgrund.....	6
2. Syfte och Frågeställning/problemformulering	8
2.1 Syfte	8
2.2 Frågeställning/ problemformulering	8
3. Teori.....	8
3.1 Definition av genus	8
3.2 Definition av Jämställdhet.....	10
3.3 Genuskontrakt.....	11
4 Tidigare forskning	12
5. Metod.....	15
5.1 Kvalitativ Metod.....	15
5.2 Datainsamling.....	16
5.3 Urval	16
5.4 Genomförande	17
6. Beskrivning av förskolorna.....	19
6.1 Förskolan ”Ängen”	19
6.2 Förskolan ”Eken”.....	20
7. Resultat och Analys	20
7.1 Genusbegreppet	20
7.2 Pedagogernas förhållningsätt	23
7.3 Hallen	26
7.3.1 Förskolan Ängen.....	26
7.3.2 Förskolan Eken	28
7.3.3 Sammanfattning av förskolornas hall arbete	30
7.4 Samlingen.....	30
7.4.1 Förskolan Ängen.....	30

7.4.2 Förskolan Eken	32
7.4.3 Sammanfattning av förskolornas samlingar	33
7.5 Måltiderna	34
7.5.1 Förskolan Ängen.....	34
7.5.2 Förskolan Eken	35
7.5.3 Sammanfattning av förskolornas måltider	36
8. Slut diskussion.....	37
Käll och litteraturförteckning.....	40
Otryckta källor.....	40
Tryckta Källor	40
Bilaga 1	43

1. Inledning och Bakgrund

När en kvinna är gravid får hon ofta frågan, vet du vad det blir? När barnet sedan föds ställs ofta frågan vad blev det? en flicka eller pojke? Att dessa frågor ställs är ingen tillfällighet eftersom svaret är avgörande för hur den nya människan kommer att behandlas. Vårt kön spelar en stor roll för hur människan kommer att leva sitt liv. Ett nyfött barn har inget förflutet och inga erfarenheter av hur det skall vara, Det formas av budskapet som vi får av andra när vi prövar olika sätt att vara. Den traditionella föreställningen och myterna om kvinnligt och manligt påverkar oss människor. Föreställningen om hur vi skall vara leder till förutfattade meningar om hur vi beter oss beroende på om vi är män eller kvinnor (Svaleryd, 2006).

Hur uppstår då dessa skilda världar som pojkar och flickor lever i? Det handlar till stor del om förväntningar. Vi människor förväntar oss olika saker av flickor och pojkar och behandlar dem därför på olika sätt utan att vara medvetna om detta (Wahlström, 2005).

I läroplanen för förskolan (Lpfö 98) står det att:

”Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.”

Det är viktigt att pedagogerna på förskolan blir medvetna om könsmonster, om medvetenhet i arbetet finns går det att förändra. Det är pedagogens ansvar att påminna sig om läroplanen och vad som står om jämställdhetsarbete i läroplanen. I läroplanen står det tydligt att det är pedagogens beteende och arbete som skall stå i fokus för jämställdhetsarbete på förskolan. Flickor och pojkar skall inte göras om utan de skall mötas av lika villkor oavsett kön. Att pedagoger är könsmedvetna är en förutsättning för att uppnå en jämställd förskola. Som pedagog kan man använda sig utav så kallade genus- glasögon. Det uttrycket är vanligt att använda för att benämna den utveckling som leder fram till medvetenhet och insikt i arbetet (Wedin, 2009).

Många pedagoger tror att det är enkelt att behandla pojkar och flickor lika, man säger att det bara är att göra som vanligt och att det faller sig naturligt. Men det är just det som gör att vi automatiskt bemöter könen på olika sätt. När alla gör som vanligt blir det inte jämställt. Våra föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt, de oskrivna reglerna om vad män och kvinnor bör göra, hur de bör bete sig, och vad som anser vara lämpligt förs vidare av både män och kvinnor (Hedlin, 2006).

Ordet pojkar får många att tänka på brottnings, fäktningslekar, bilar, klättra i träd, hög ljudnivå. Ordet flickor associeras till målarböcker, pyssel, dockor, fina kläder med mera. Det är lätt hänt att tala om kön i termer av stereotypa könsmonster. Det finns generellt en skillnad mellan pojkar och flickor. Att tänka i termer av socialt skapat kön det vill säga genus. I en pedagogisk miljö synliggörs de specifika som finns för gruppen flickor och pojkar. Men så är inte fallet, många flickor tycker om att klättra i träd och många pojkar tycker om att måla i en målarbok och så vidare. Det innebär alltså att alla pojkar och flickor inte fullt ut passar in i dessa genusmonster (Svaleryd, 2006).

Inspirationen till att göra denna studie fick jag då jag var ute på praktik och pedagogerna på förskolan inte alls arbetade med genus och pedagogerna tyckte att genus arbete var överdrivet. Pedagogen sa att pojkar är pojkar och flickor är flickor. Av eget arbete på förskola innan jag började studera så tycker jag att genus och pedagogers medvetenhet av det är viktigt i dagens samhälle. Jag har hittat mycket inspiration i den litteratur jag läst, där det finns många olika genus- arbeten på olika förskolor.

I studien har jag valt att titta på pedagogernas bemötande och förhållningsätt i sitt eget arbete utifrån genusaspekten. Jag har valt att rikta in mig på förskolans vardagssituationer då det är en situation på förskolan som alla barn och pedagoger medverkar i varje dag. Jag har valt att studera två förskolor. Utifrån perspektivet att se om pedagogerna på de två förskolorna har liknande syn på genusbegreppet.

Med denna studie vill jag belysa förskolepedagogers medvetenhet och bemötande av barnen i förskolans vardag utifrån ett genusperspektiv. Jag hoppas att denna studie skall gynna barnen på förskolan till att få samma förutsättningar oavsett kön.

2. Syfte och Frågeställning/problemformulering

2.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka om pedagogerna på förskolan är medvetna om sitt förhållningsätt till barnen utifrån ett genusperspektiv, hur de bemöter barnen. Samt vad genusbegreppet har för betydelse för pedagogerna.

2.2 Frågeställning/ problemformulering

En stor del av den tidigare forskningen jag tagit del av är studier på olika förskolor där de arbetar med genus. Jag har i denna studie specifikt valt att belysa pedagogernas förhållningsätt till genus i förskolans dagliga situationer. Jag vill undersöka hur genusperspektivet används av pedagoger på förskolor samt hur förhållningssättet avspeglar sig mot barnen.

Frågeställningarna för studien är:

- Arbetar pedagogerna på förskolan genusmedvetet i vardagliga situationer?
-Är det pojkar eller flickor som får mest uppmärksamhet av pedagogerna i vardagliga situationer?
- Hur uppfattar pedagogerna på förskolan genusbegreppet?
- Vilka förhållningssätt har pedagogerna i förskolan till att motverka traditionella könsmonster i vardagliga situationer?

3. Teori

3.1 Definition av genus

Genus som könsteoretiskt begrepp kommer från det engelska ordet gender. Det betecknar det sociala och kulturella kön en människa formats till. Genusperspektivet lyfter fram idéer och föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt. Genusforskning undersöker hur våra

idéer om manligt och kvinnligt skapar möjligheter och hinder inom olika områden (Hedlin, 2006).

Genus är ett förhållandevis nytt begrepp som introducerades som begrepp på 1980-talet och betyder det sociala könet. Det är sociala och kulturella förväntningar på oss människor som gör att kvinnor och män beter sig på ett visst sätt (Olofsson, 2007).

Maria Hedlin är doktorand i pedagogiskt arbete vid genusforskerskolan vid Umeå universitet och högskolan i Kalmar. Hon säger att begreppet genus ofta missförstås, då det inte är ovanligt att man använder sig utav det begreppet utifrån vardagskunskap och kön. Genusforskning är inte samma sak som jämställdhetsforskning (Hedlin, 2006).

Kajsa Svaleryd som är genuspedagog och föreläsare menar att genus omfattar våra kulturella, sociala och biologiska kön. Genus är vad det kulturella arvet och det sociala systemet format oss till. Ordet genus innebär en öppenhet för överskridanden och förändringar. Begreppet genus fokuserar på relationer mellan könen, mäns och kvinnors beteenden, sysselsättningar och vad som anses vara manligt och kvinnligt. Inom modern genusforskning sägs det att könet är konstruerat, oavsett vilka skillnader och likheter vi tror oss finna mellan könen så är det ett resultat av våra egna mänskliga påfund. Det är inte biologiska skillnader som utgör genus utan människans tolkning utav detta (Svaleryd, 2006).

Kristina Henkel som är statsvetare med genus och jämställdhet som specialisering menar att för att förstå ojämställdheten, och för att det skall vara möjligt att förändra, är det viktigt att man skiljer på genus och kön. Hon menar att kön står för det biologiska könet och genus för det sociala könet. Genus är skapat av oss människor och samhället, det är det som anses vara kvinnligt och manligt. Genus är föränderligt, det är något som återskapas och görs. På 1700-talet ansågs det manligt att sminka sig och ha peruk, det var också manligt att gråta och visa känslor. Genus är historiskt och geografiskt föränderligt (Henkel, 2007).

Bronwyn Davies som är forskare inom samhällsvetenskap och psykologi, menar att man genom att tänka på ett poststrukturalistiskt sätt inser att man kan tänka längre än indelningen i kvinnligt och manligt. Poststrukturalism är enligt Davies en teori som lär oss förstå relationen mellan personer och vår sociala värld. Teorin har sina rötter hos Freud, Marx och Foucault. Hon säger att vi människor placerar oss i arenor som kvinnor eller män vilket gör att vi får en mer föränderlig könsordning. Hon menar att det biologiska könet inte absolut måste sammanföras med det som räknas som kvinnligt och manligt, utan det är vi människor som

skapar dem. Hon menar att begrepp som socialisation och könsroller hjälper till att vilseleda oss människor. Teorin om socialisation och könsroller utgår ifrån att det finns en biologisk grund för skillnader mellan könen. Enligt den världsbild som modellen av socialisation och könsroller erbjuder lär sig barnet normalt sin könsroll av en vuxen person. Alla förväntar sig att barnet skall vara på detta sätt sedan, föräldrar, kompisar, media och så vidare (Davies, 2003).

Kajsa Svaleryd menar att när man arbetar med genus som pedagog handlar det om en medvetenhet och en omedvetenhet kring föreställningar om de bägge könen. Vad pedagogerna har för erfarenheter och kunskap inom genusarbete. Att praktiskt arbeta med genusfrågor i förskolan handlar om relationer, organisationer av tid och rum, bedömningsgrunder, maktförhållanden och material såsom leksaker, sånger och samlingsmaterial. Det handlar om att på ett medvetet sätt iaktta och reflektera över vardagliga händelser och att se samspelet mellan individer samt att inte sätta in barnen i fack (Svaleryd, 2006).

I läroplanen för förskolan är genus och jämställdhet något som skall sätta sin prägel på hela verksamheten. Förskolans uppgift är att motverka de begränsningar som är knutna till kön, och i stället låta barnen utveckla alla sina sidor och egenskaper. Man syftar då på förväntningar och föreställningar för vad som är manligt och kvinnligt, vilket man inom forskningen kallar för genus (Hedlin, 2006).

3.2 Definition av Jämställdhet

Jämställdhet handlar om att män och kvinnor skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter (Svaleryd, 2006).

Jämställdhet handlar om förhållandet kvinnor och män emellan. Jämställdhet är ett begrepp som har både en kvantitativ och en kvalitativ dimension. Med en kvantitativ aspekt menas att man strävar efter en jämn könsfördelning. Den kvalitativa aspekten menas att kvinnor och män skall ha lika villkor, det vill säga de skall ha samma möjligheter, skyldigheter och rättigheter inom livets huvudsakliga områden (Hedlin, 2006).

Britta Olofsson menar att man i ett jämställdhetsarbete inte arbetar efter att hitta likheter utan att man vill hitta fler alternativ för de båda könen. Hon menar att denna strävan efter samma möjligheter oavsett kön är svår att nå, då våra förväntningar på de olika könen är så starkt förankrade i oss själva. Detta innebär att både kvinnor och män bör stärkas, men på olika sätt. Hon menar att jämställdhet handlar om rättvisa mellan könen (Olofsson, 2007).

Många förskolor har haft svårt att leva upp till uppdraget i läroplanen om att motverka traditionella könsmönster, och bidra till att pojkar och flickor får möjlighet att utvecklas på lika villkor. Utan många barn hindras av ensidiga förväntningar på sig som kön. De könsstrukturer som finns på förskolorna speglar ofta de mönster som finns i samhället (SOU, 2006, s.75).

Jämställdhet är ett mål eller en vision som definieras av att kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet handlar om kvinnor, män, flickor och pojkar och deras villkor i samhället. Begreppet jämställdhet har sitt ursprung i FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter från 1948. Jämställdhet är en mänsklig rättighet (Wedin, 2009).

3.3 Genuskontrakt

Yvonne Hirdman är professor i historia vid Stockholms universitet, hon använder begreppet genuskontrakt som beteckning för ett av samhällets alla oskrivna regler om manligt och kvinnligt. Genuskontraktet ses som en bild för sociala konventioner, kulturella överenskommelser, om hur innehållen i begreppen manligt och kvinnligt skall uppfattas, det vill säga hur män och kvinnor skall vara, vem som skall göra vad, skyldigheter och rättigheter, vilken arbetsfördelning som sägs vara mest naturlig och så vidare. Det Hirdman menar är att kulturella normer, seder och oskrivna regler påverkar oss och gör villkoren för kvinnor och män olika. Detta gör att vissa saker blir lättare för kvinnor och svårare för män och vice versa. Tänk dig att två barn vill dansa balett. Den ena är en pojke och den andra är en flicka. Vem tror du får mest stöd för sin sak av sina föräldrar och omgivningen. Genuskontraktet kan underlättas för det ena könet och försvåras för det andra könet. Hirdman menar dock att det finns öppningar. Enskilda människor kan förhålla sig på olika sätt, människan gör inte alltid som folk förväntar sig. Det finns möjligheter att tänja på gränserna

och hitta egen förhållningssätt och lösningar. På så sätt kan man ibland göra tvärtom. Genuskontraktet är i ständig omformning, det som sågs som onaturligt för 100 år sedan kan vara naturligt i dag. Synen på vad som räknas som kvinnligt och manligt förändras under tiden (Hirdman, 2001).

4 Tidigare forskning

Tidigare forskning visar att förskolans läroplan 1998 kom med kravet att förskolorna skall motverka de traditionella könsrollerna är det fortfarande många pedagoger som inte lever upp till detta krav. Det var främst av denna anledning som Delegationen för jämställdhet i förskolan tillsattes år 2006. Meningen var att Delegationen skulle snabba på jämställdhetsarbetet inom förskolan (SOU, 2006, s.75).

Här nedan följer olika exempel på projekt som gjorts på genusarbete på förskolor runt om i Sverige.

När Delegationen för jämställdhet i förskolan presenterade sitt slutbetänkande hösten 2006 talade man om genusmedveten pedagogik, inte genuspedagogik. Med detta ville man markera att ett genus arbete aldrig kan ställas åt sidan, de måste hela tiden vara integrerat i förskolans verksamhet. För att få ett bra genusarbete menade de skall man som pedagog tänka på att tillföra saker till barnen inte ta ifrån. Möta barnen där de befinner sig. Förstärka det positiva och använda oss av lustfylld inlärning (Olofsson, 2007).

Eva-Karin Wedin är genuspedagog som har arbetat med jämställdhetsprojekt på olika förskolor och i boken Jämställdhetsarbete i förskolor och skolor visar hon sitt resultat av arbetet på förskolorna. Hon vill med boken ge pedagoger kunskap och inspiration att arbeta med jämställdhetsarbete. Hon menar att på och avklädning i hallen är en vardagsituation på förskolan och det ses ofta som en stressig situation, barn och pedagoger trängs på en liten yta och många av barnen behöver hjälp med påklädningen. Situationen brukar kännetecknas av en känsla där det är bråttom och rörigt. Är det så bråttom egentligen, barnen skall oftast ut och leka på gården.

I studien som Eva-Karin Wedin gjorde så observerades pedagogernas arbete i hallen vid flera tillfällen och det syntes tydligt att de behandlade flickor och pojkar olika. Pojkarna hade mest bråttom ut och därför fick de hjälp av pedagogerna först. Pedagogerna hjälpte pojkarna att ta fram deras skor och vantar och hjälpte dem på med kläderna utan att de behövde be om hjälp. Pojkarna fick också många tillsägningar på kort kommando så som sätt på dig strumporna först, vänta, kom ihåg vantarna och så vidare. Medan pedagogerna hjälpte pojkarna så kom det uppmuntrande rop så som ”hur går det Lisa”, ”du kommer väl ihåg vantarna”, ”säg till om du behöver hjälp”. Flickorna fick klara sig mer själva, vilket de också gjorde. Flickorna tog fram sina kläder och satte på sig dem samtidigt som de ofta talade med en kompis. När en flicka behövde hjälp gick hon fram till en pedagog och frågade om pedagogen kunde hjälpa henne med dragkedjan på jackan. Allt eftersom pojkarna var klara och gick ut fick flickorna mer uppmärksamhet av pedagogerna men flickorna klädde på sig det mesta själva (Wedin, 2009).

På förskolan innehåller varje dag många olika rutiner, dessa stunder är genom sitt dagliga upprepande bland det viktigaste stunderna för barnen. Under dessa stunder får barnen en stor uppfattning om vilka det är och hur de förväntas uppträda. Det är något som många pedagoger glömmer och inte ser vikten av (Graf, Helmadotter & Ruben, 1991).

Britta Olofsson arbetade på förskolan Stormhatten i Härnösand på den förskolan arbetade de med ett genusarbete och hon säger att pedagogerna blivit ”könsblinda”. Med begreppet ”könsblinda” menar hon att man inte ser könsmönstren utan man istället ser avvikelserna och att orsakerna till det är att könsmönstren sitter djup rotade inom oss människor. Det är just denna könsblindhet som Olofsson menar är orsaken till att så många pedagoger i förskolan tror att de arbetar genus medvetet fast de kanske inte i själva verket gör det. Hon säger att även pedagogerna är med och skapar kön, och påverkar det hela genom det vi säger, med vår kroppshållning och genom olika röstlägen (Olofsson, 2007).

Arbetet på Stormhatten går ut på att pedagogerna på förskolan ska försöka få pojkar och flickor att vilja leka med saker som köns stereotyp tillhör det andra könet snarare än att försöka plocka bort det som köns stereotyp tillhör ens eget kön. Istället för att plocka bort dockor från flickor eller bilar från pojkar så ska man alltså försöka introducera materialet som finns på förskolan till alla barn. Olofsson menar att det handlar om att förskolan ska arbeta

med ett anpassat genusarbete i förskolan, detta kallas att arbeta pedagogiskt genusmedvetet. Olofsson säger att förskolan självklart går efter den köns norm som finns i samhället. Att

exempelvis bilderböcker ofta är skrivna utifrån det könsmonster som samhället skapat, även sånger är skrivna efter det traditionella könsmonstret. På förskolan Stormhatten har hon analyserat böcker och sånger och kommit fram till att många följer det köns stereotypa monstret och de flesta böckerna och sångerna har män som huvudroller (Olofsson, 2007).

Kajsa Wahlström skriver i boken *Pojkar, flickor och pedagoger om genus arbetet på förskolorna Tittmyran och Björntomten i Gävle*. Projektet handlade om att medvetandegöra pedagogerna i förskolan kring hur de bemöter flickor och pojkar. Pedagogerna på dessa två förskolor var helt inställda på att de arbetade genus medvetet och att de behandlade pojkar och flickor likvärdigt. Denna uppfattning var något som kom fram genom att pedagogerna samtalade kring denna fråga. Då pedagogerna senare videofilmades under sitt arbete på förskolan upptäckte de att de behandlade pojkar och flickor olika. Det fick själva se på videoinspelningarna och blev förvånade över hur de skiljer på bemötandet mellan pojkar och flickor. På detta sätt blev de medvetna om hur de faktiskt utför sitt arbete. De lärde sig att synen och viljan är en sak men att det i praktiken kan fungera på ett helt annat sätt (Wahlström, 2003).

Genuspedagogen Eva-Karin Wedin menar att en könsmedveten verksamhet är en förutsättning för att uppnå jämställdhet på förskolan. Grunden är att pedagogerna blir medvetna om hur de tillsammans med barnen skapar könsmonster. Är man medveten går det också att förändra (Wedin, 2009).

I Eva-Karin Wedin studie så finns det många åtgärder som förskolorna skall tänka på när de arbetar genusmedvetet. En viktig sak enligt henne är att dela in barnen i små grupper när de skall arbeta i vardagliga situationer så som till exempel i hallen, samlingen, måltiderna. För att kunna ge barnen beröm och en positiv syn är det viktigt att pedagogerna ser alla barn (Wedin, 2009).

Pedagogerna har i sitt arbete en unik möjlighet att bemöta varje barn efter barnets egna förutsättningar. Pedagogen har stor möjlighet att skapa förutsättningar för barnen där barnen skapar sin egen identitet utan att påverkas av föreställningar om kön. Pedagogens uppdrag enligt läroplanen är att motverka traditionella könsmonster och ge barnen möjlighet att utveckla sina intressen och förmågor oavsett kön. Det är viktigt att pedagogerna bekräftar barnet så att barnet hittar lusten att fortsätta utvecklas (Svaleryd, 2006).

Förskolans viktigaste uppgift är enligt Birgitta Odelfors att hjälpa barnen och ge dem möjlighet att uttryckas. Barnen kan då vara med och påverka sin situation och sina livsvillkor. Det är viktigt att pedagogerna skapar jämställda villkor för barnen så att flickor och pojkar får samma förutsättningar. Där man tydligt kan märka att pojkar och flickor inte får samma möjligheter är då pedagogerna har kontroll på villkoren. Pedagogernas sätt att bemöta barnen har visat sig vara de villkor som inverkar mest på barns aktiva deltagande (Odelfors, 1998).

5. Metod

5.1 Kvalitativ Metod

Metoden som jag använde i denna studie är en kvalitativ metod. Intervjupersonerna får svara på frågorna med egna ord på de frågor som intervjuaren ställer (Patel & Davidsson, 2003). Med en kvalitativ undersökning menas att frågorna kan variera och att intervjuaren och intervjupersonen båda är delaktiga i samtalet, det är viktigt att man inte förhindrar intervjupersonen utan att man underlättar samtalet genom att bygga upp samtalet genom ett gemensamt meningsfullt samspråk (Patel & Davidsson, 2003).

I denna studie har jag valt att intervjua fem pedagoger på två förskolor. Jag har valt en kvalitativ metod/ intervjuform för att komma åt pedagogernas medvetenhet i genusarbetet. Jag har även observerat fyra av pedagogerna för att se hur de arbetar. En observation är framförallt användbar när man skall samla information inom ett område som berör beteenden och något som sker i vardagliga situationen. Med hjälp av observationsmetoden så kan man studera det som sker i samma stund som de inträffar. Till skillnad från intervjuer och enkäter där individen måste ha en tydlig minnesbild (Patel & Davidsson, 2003). Jag ville ta reda på om svaren på intervjuerna stämde överens med deras arbetssätt? Jag vill med min studie se vad pedagoger på förskolan har för bemötande och förhållningssätt till barnen i vardagliga situationer på förskolan utifrån ett genusperspektiv. Jag har begränsat min studie till att undersöka två olika förskolor. Undersökningen jag har gjort är en fallstudie, vilket innebär att undersökningen görs på en mindre grupp eller på en situation (Patel & Davidsson, 2003).

5.2 Datainsamling

Intervjufrågorna formades till en intervjuguide (Se bilaga 1) som jag hade med mig när jag besökte förskolorna. Pedagogerna hade i förväg fått reda på vilket ämne intervjun skulle handla om. Utifrån frågorna fick jag svar på pedagogens syn på genusbegreppet samt vad pedagoger har för bemötande och förhållningssätt till barnen utifrån ett genusperspektiv kopplat till vardagssituationer på förskolan. Jag frågade hur de arbetar med genus utifrån läroplanen och om det på förskolorna har någon lokal arbetsplan utifrån genus. Frågorna ställdes i turordning och pedagogerna fick svara på frågorna utifrån eget tycke och med egna ord, under intervjun fanns det plats för mig att ställa kompletterande följdfrågor.

För att kunna se om svaren från intervjuerna stämde överens med hur pedagogerna arbetade har jag observerat fyra av fem pedagoger under arbetsdagen på förskolan. Jag valde att studera pedagogernas bemötande och förhållningssätt till barnen utifrån synen på genus, och pedagogens genusmedvetenhet. Jag tittade på hur pedagogen förhöll sig till genusmedvetenheten i de vardagliga situationerna. Jag tittade på hallen situationen, samlingen och måltiderna. Jag antecknade det jag såg i stöd ord och när jag var klar med observationen så sammanställde jag den så att jag inte skulle missa något.

5.3 Urval

Jag tog kontakt med en förskola som ligger i södra Stockholm i ett villabebyggt område. Jag kände till att den förskolan har arbetat med genus, för det stod på deras hemsida. Jag tyckte att det var intressant att se om pedagogerna på den förskolan arbetade genusmedvetet, och jag ville se om pedagogernas arbetssätt skilde sig från en förskola som inte utpräglat arbetade med genus. Jag tog även kontakt med en annan förskola i södra Stockholm och frågade om jag fick komma dit och genomföra intervjuer och observationer. Jag fick kontakt med den andra förskolan genom chefen på den första förskolan, som rekommenderade mig att kontakta dem.

Jag fick gärna komma till de två förskolorna och pedagogerna informerades om mitt arbete. Jag intervjuade tre förskollärare en barnskötare och en förskollärare/genuspedagog på de två olika förskolorna. Jag gjorde även observationer på de två förskolorna.

För att studien skall bli tydligare vill jag använda mig utav namn på personerna och förskolorna. Namnen är fingerade.

Intervjuperson 1 Sara, är en förskollärare. Hon har arbetat på förskolan Ängen i 6 månader. Innan dess studerade hon på lärarhögskolan i Stockholm.

Intervjuperson 2 Jenny, är en barnskötare som arbetat på förskolan Ängen i 9 år, hon har arbetat med barn i ca 25 år. Hon har gått en kompetensutvecklings program inom kommunen där hon arbetar.

Intervjuperson 3 Sofia, är en förskollärare som arbetat på förskolan Ängen i 8 år hon började arbeta på förskolan efter sin examen på lärarhögskolan i Stockholm. För cirka 2 år sedan började hon studera genuspedagogik och är nu utbildad genuspedagog. En genuspedagog har utbildning inom genusvetenskap och fungerar på många förskolor som en extra resurs i förskolans arbete med genus och jämställdhet.

Intervjuperson 4 Anna, är en förskollärare som arbetat på förskolan Eken i 5 månader hon har arbetat många år som förskollärare på flera olika förskolor.

Intervjuperson 5 Mia, är en förskollärare som arbetat på förskolan Eken i cirka 10 månader, hon började där efter att hon tog examen från lärarhögskolan i Stockholm.

5.4 Genomförande

Jag åkte ut till de två förskolorna och när jag kom dit blev jag väl bemött och kunde börja med mina intervjuer. Jag spelade in intervjuerna på band så att jag kunde ägna mig själv åt själva intervjun och frågorna som jag hade. Jag antecknade bara stöd anteckningar på det som jag ansåg var extra viktigt.

När intervjuerna var färdiga så transkriberade jag intervjuerna som jag hade på bandet till papper. Jag skrev ner det som intervju personerna svarat på frågorna. Jag använde mig utav frågor som jag skrivit ner samt ställde flertalet följdfrågor för att få ett bra material att arbeta med.

Arbetet med att renskriva och transkribera intervjuerna gjorde jag så fort jag var klar med alla intervjuer så att jag skulle ha svaren färskt i minnet. Jag har efter varje genomförd intervju

lyssnat på bandupptagningen och transkriberat den och skrivit ner det som var relevant för min studie. I februari så besökte jag åter förskolorna och ställde om några av mina frågor så att jag skulle få ett bredare material till mitt resultat av studien.

Observationer utfördes på de två förskolorna. Alla observationer genomfördes på de avdelningar på förskolorna där intervjuerna utförts. Observationerna utfördes under olika lång tid, beroende på situation samt förskolornas rutiner. Observationerna var vid två tidpunkter i oktober och sedan gjorde jag observationerna större i februari. Då jag observerade samlingarna och måltids situationerna för att få ett bredare och mer tydligt material till studien än bara hallsituationen på förskolan som jag först bara studerade.

5.5 Etiska synpunkter

Enligt vetenskapliga rådet är det viktigt att man i sin studie håller hög kvalitet och att man inriktar sig på väsentliga frågor.

Forskningsetiska överväganden kan delas upp i fyra allmänna huvudkrav

- Nyttjandekravet
- Konfidentialitetskravet
- Samtyckekravet
- Informationskravet

Informationskravet innebär att man som forskare skall informera de berörda om syftet med studien och forskningen och dess användning. De skall framgå att deltagandet är frivilligt och att de som intervjuas kan avbryta sin medverkan om så önskas.

Insamlade uppgifter kommer inte att användas till något annat syfte än till studien.

Konfidentialitetskravet om att namn, personuppgifter och förskola inte kommer vara möjliga att identifiera för utomstående är viktigt att man meddelar till intervjupersonerna. De är bara jag som forskare som kommer att veta vem som svarat vad på de olika intervjufrågorna.

Nyttjandekravet handlar om att man är tydlig som forskare och meddelar att bandupptagningen inte kommer att användas till annat än till studien. Om förskolorna önskar skall de få möjlighet att ta del av min studie (Vetenskapsrådet, 2010).

Jag berättade och informerade vad syftet med min studie var. Informerade personerna jag intervjuade att deltagandet var frivilligt så om de önskade kunde de avbryta intervjun. Jag informerade att materialet bara kommer att användas till denna studie och att namn på personer och förskolan inte kommer att nämnas. Nämnade även för dem att det gärna fick ta del av studien när den var färdig.

6. Beskrivning av förskolorna

6.1 Förskolan ”Ängen”

Den första förskolan som jag var och intervjuade och observerade på kommer jag i min studie att kalla för förskolan Ängen. Det är en förskola med cirka 60 barn fördelat på tre avdelningar, det arbetar tre till fyra pedagoger per avdelning. Förskolan har sedan 2005 arbetat med genus och ett genusprojekt. Där de läste Kajsa Wahlströms bok *Pojkar, flickor och pedagoger* de hade litteratur seminarium där en pedagog från varje avdelning deltog i olika grupper. Pedagogerna diskuterade boken och talade om sitt eget arbetssätt och bemötande. Sedan så observerade pedagogerna varandra i olika situationer och talade om observations materialet. 2005 startades en genusgrupp med pedagogerna där en pedagog från varje avdelning fick till uppgift att utveckla förskolans genusarbete. Gruppen träffades en gång i veckan tillsammans med en pedagogisk rådgivare och förskolechefen. De startade upp ett arbete där de lade stor vikt att alla pedagoger på förskolan var delaktiga i. Pedagogerna gick på olika föreläsningar, läste litteratur och arbetade målmedvetet med detta, det var viktigt att alla pedagoger på förskolan var delaktiga i arbetet. De arbetade med pedagogernas bemötande och förhållningssätt mot barnen på förskolan samt miljön och materialet som de hade på förskolan.

6.2 Förskolan ”Eken”

Den andra förskolan som jag var och intervjuade och observerade på kommer jag i min studie kalla förskolan Eken. Det är en förskola med ca 60 barn fördelat på fyra avdelningar, det arbetar två till tre pedagoger per avdelning. Förskolan är relativt ny och öppnade för ca 2 år sedan. Enligt pedagogerna så arbetar de inte medvetet och uttalat med genus för de har inte kommit så långt i sitt arbete ännu. Men de talar om genus och de finns litteratur på förskolan så att pedagogerna kan sätta sig in i det om det vill. Förskolechefen betonar också att även om de valt att prioritera annat just nu så är och skall alla pedagoger vara medvetna om genus och jämställdhet eftersom de står i läroplanen. I förskolans likabehandlingsplan står det att förskolan aktivt och målmedvetet skall arbeta med att främja alla barnens rättigheter.

7. Resultat och Analys

Här följer resultatet och analysen av min studie, jag kommer att analysera svaren av vad de fem pedagogerna svarat på intervju frågorna och koppla det till mina observationer samt till litteraturen som jag använt mig utav i teorin och den tidigare forskningen. Jag kommer även att titta på olikheter och likheter i de två förskolornas arbetssätt, och om pedagogerna är medvetna om hur de arbetar med genus. Stämmer svaren på intervjuerna ihop med observationerna om hur de arbetar i förskolans olika vardagssituationer.

7.1 Genusbegreppet

Att genusbegreppet har en viktig betydelse i förskolan vet alla som arbetar som pedagoger eftersom det står i läroplanen. Men vad det betyder för olika pedagoger kan variera utifrån erfarenhet och kunskap. Det kan jag också tydligt se i mina intervjuer.

Sara som arbetar på förskolan Ängen säger att genusfrågor i förskolan är viktigt för samhället, för det handlar om demokrati som ger ett jämställt samhälle. Förskolan behöver arbeta mycket med genus för att alla människor skall ”lära sig att bejaka hela sig”. Hon säger också att

begreppet genus är något som är i ständig rörelse och med det menar hon att genusbegreppet hela tiden utvecklas och att man som pedagog måste vara aktiv i sitt arbete på förskolan. Hon säger att det är viktigt att man som pedagog hela tiden tänker på genus när man arbetar. Frågor som hon ständigt har i huvudet när hon arbetar är, Hur tänker jag nu? Vem hjälper jag nu? Är det någon som står vid sidan av och behöver hjälp utan att säga något? Vad använder jag för material? Vad erbjuder jag barnen att göra? Hur tilltalar jag barnen? Hon menar att det är viktigt att fördela sin tid som pedagog på alla barnen oavsett hur mycket de syns eller hörs.

Jenny som arbetar på förskolan Ängen säger att begreppet genus handlar om att man som pedagog är medveten om sitt arbetssätt och att det är viktigt att man ger alla barn samma förutsättningar när det gäller alla situationer på förskolan. Hon säger att det är viktigt att man på förskolan låter barnen ”vara sig själva” och att man som pedagog inte får sätta in barnen i fack så som att pojkar är lata och flickor är söta och så vidare. Kajsa Svaleryd menar att aktivt arbeta med genus i förskolan handlar om, att på ett medvetet sätt iaktta och reflektera över vardagliga händelser. Det är även viktigt att se samspelet mellan individer (Svaleryd, 2006). Sara och Jenny har en tydlig vilja att se alla barnen när det arbetar, även att de har en tydlig tanke med vad det använder för material och hur miljön på avdelningen är uppbyggd. De tänker på vilket barn det hjälper och ser till att alla barn får samma förutsättningar. Detta gäller i situationer då pedagogerna håller sig till sin arbetsplan, när de inte gör det så blir de stressade och då försvinner tankarna vem de hjälper, och om barnen får samma förutsättningar.

Sofia som arbetar på förskolan Ängen säger att begreppet genus är något som ständigt är föränderligt att man som pedagog ständigt formar genus i sitt arbete. Pedagogerna formar barnen hela tiden och ofta omedvetet. Hon säger att det är viktigt ”att alla pedagoger på förskolan möter alla barnen lika oavsett kön”. Att man tilltalar barnen lika och att man inte uppmärksammar dem på olika sätt och utifrån olika saker. Hon säger att de på förskolan Ängen talat mycket om hur man tilltalar barnen, att man inte säger till en pojke vad tuffa kläder du har i dag och till en flicka vilken söt klänning du har. Sofia säger att de bestämt på förskolan att pedagogerna inte skall uttrycka sig om vad barnen har för kläder på sig eller liknande.

Kristina Henkel referens säger att genus är skapat av oss människor och av samhället. Det är vad vi, anser vara manligt och kvinnligt. Genus är hela tiden föränderligt, det är något som återskapats och görs. På 1700-talet var det manligt att sminka sig och ha peruk, de var också

manligt att gråta och visa känslor. För 100 år sedan så fick kvinnor inte ha långbyxor och i dag är det ett plagg som många kvinnor har dagligen (Henkel, 2007).

Anna som arbetar på förskolan Eken säger att genusbegreppet handlar om förhållningssättet till barnen, hur man som pedagog är mot pojkar och flickor. Alla barnen skall ha samma värde. Hon säger att man i dag pratar mycket om genus i förskolan men att de inte är självklart för alla, hon menar att pedagogerna behöver ifrågasätta sitt förhållningssätt i arbetet. Det är viktigt att man som pedagog själv ställer sig frågan eftersom de inte är självklart. Mia som arbetar på förskolan Eken menar att i förskolan läggs all grund för allt samhället har skapat. Därför är det viktigt att man som pedagog förmedlar detta till barnen. Hon menar att genus är en föreställning av könsroller som samhället skapat.

Bronwyn Davies menar att det biologiska könet inte absolut måste sammanföras med det som räknas som kvinnligt och manligt, utan det är vi människor som skapar dem. Hon menar att begrepp som socialisation och könsroller hjälper till att vilseleda oss människor. Teorin om socialisation och könsroller utgår ifrån att det finns en biologisk grund för skillnader mellan könen. Enligt den världs bild som modellen av socialisation och könsroller erbjuder lär sig barnet normalt sin könsroll av en vuxen person. Alla förväntar sig att barnet skall vara på detta sättet sedan, föräldrar, kompisar, media och så vidare (Davies, 2003).

Av de fem intervjuerna som jag har gjort så är det skillnad på hur pedagogerna uppfattar genusbegreppet. Sofia som är genuspedagog på förskolan Ängen har mycket mer kunskap i vad genus betyder och dess innebörd. Jag tycker att Jenny och Saras har mer tankar om begreppet än vad Anna och Mia på förskolan Eken har. Jag kan se att de pedagogerna som arbetar på förskolan Ängen som har arbetat mycket med genus och dess betydelse för förskolan. Pedagogerna som arbetar där har mer kunskap och en bredare kompetens än pedagogerna som arbetar på förskolan Eken. Pedagogerna på förskolan Ängen hade lättare att koppla genusbegreppet till sin egen och förskolans verksamhet, än vad pedagogerna på förskolan Eken har.

Kajsa Svaleryd menar att genus omfattar våra kulturella, sociala och biologiska kön. Genus är vad det kulturella arvet och det sociala systemet format oss till. Ordet genus innebär en öppenhet för överskridanden och förändringar. Begreppet genus fokuserar på relationer mellan könen, mäns och kvinnors beteenden, sysselsättningar och vad som anses vara manligt och kvinnligt. Inom modern genusforskning sägs det att könet är konstruerat, oavsett vilka skillnader och likheter vi tror oss finna mellan könen så är det ett resultat av våra egna

mänskliga påfund. Det är inte biologiska skillnader som utgör genus utan människans tolkning utav detta (Svaleryd, 2006).

Det är vi människor som skapat genus genom våra fördomar av hur män och kvinnor skall vara. När det gäller arbetet på förskolan så är det pedagogerna som ger barnen förutsättningar och möjligheter att utvecklas. Jag kan se av mina observationer att pedagogerna på förskolorna inte påverkar barnet utifrån sina personliga fördomar och förväntningar. Kunskapen som de har om ämnet gör att de tänker sig för innan det agerar eller pratar till barnen. Pedagogernas egna fördomar och förväntningar på vad som är manligt och kvinnligt får inte lysa igenom på arbetet.

7.2 Pedagogernas förhållningssätt

I Läroplanen (Lpfö 98) står det att pedagogerna förhållningssätt påverkar barnens förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som barnen har i samhället därför är pedagogerna viktiga förebilder för barnen i förskolan.

Hur man som pedagog förhåller sig till barnen är viktigt. Sara på förskolan Ängen menar att det handlar om hur man som pedagog bemöter pojkar och flickor. Det är viktigt att man ger barnen samma förutsättningar och möjligheter. Hon säger att på förskolan Ängen började det med ett genusprojekt för ca fem år sedan och då observerade pedagogerna varandra det tittade på hur pedagogerna bemötte och förhöll sig till barnen utifrån kön och efter det blev de en aktiv diskussion på förskolan. Hon menar att man måste använda sig av detta projekt ständigt eftersom det till förskolan kommer nya pedagoger, nya föräldrar och det börjar nya barn på förskolan. Det är viktigt att man visar tydligt hur man arbetar på förskolan.

Det finns en tydlig arbetsplan på förskolan Ängen hur man skall arbeta med genus, där står det tydligt att man skall ge pojkar och flickor samma förutsättningar och möjligheter på förskolan. Båda förskolorna har också likabehandlingsplaner, april 2006 blev det lag på att förskolor och skolor skall ha en likabehandlingsplan som skall främja alla barns rättigheter.

Jenny på förskolan Ängen säger att förhållningssätt mot barnen var det viktigaste i förskolans genusarbete. Men hon frågar sig hur tydliga de på förskolan har varit med det när det gäller att förmedla detta vidare till nya pedagoger som börjat arbeta på förskolan. Det är viktigt att det

finns en röd tråd i förskolans arbete, att alla avdelningar arbetar på samma sätt så att barnen får samma förutsättningar. När förskolan arbetade med genusprojektet så var det tydligt vad varje avdelning skulle arbeta med utifrån genus men det tycker Jenny saknas i dagens arbete. Sofia säger att det finns ett uttalat arbetssätt på förskolan, men hon tycker att de inte arbetar så tydligt med det i dag, på grund av att man inte har kvar gruppen som arbetade med genusprojektet. Hon tror att de hade varit lättare att få med alla pedagoger i arbetet om genusprojektet fortgått. Förhållningssättet mot barnen är viktigt och därför arbetar de mycket i små grupper så att alla barn blir sedda och hörda. Det är viktigt att man nämner barnen vid namn och inte pratar om grupper så som flickorna och pojkarna.

Eva-Karin Wedin säger att, en könsmedveten verksamhet är en förutsättning för att uppnå en jämställdhet på förskolan. Grunden är att pedagogerna blir medvetna om sitt förhållningssätt. Är man medveten går det också att förändra arbetet (Wedin, 2009).

Här tycker jag att man kan se att pedagogerna på förskolan Ängen är självkritiska till sitt arbete. De menar att arbetet varit bättre än vad det är i dag. Pedagogerna är medvetna om sitt förhållningssätt i arbetet tycker jag, men det finns alltid saker som man kan förändra och förbättra i arbetet.

Anna på förskolan Eken säger att det är viktigt att man har en tydlig värdegrund när man arbetar som pedagog att man ser att alla barn har lika värde. Att ens egna personliga åsikter inte får spegla barnen. Hon säger att det är viktigt att man uppmuntrar alla barn utifrån alla saker att man tänker sig för vad man erbjuder barnen för aktiviteter. Man som pedagog erbjuder ofta flickorna att rita och pojkarna att bygga med klossar när barnen själva inte vet vad de vill göra.

Yvonne Hirdman använder begreppet genuskontrakt och med det menar hon att samhället är uppbyggt på oskrivna lagar och regler om vad som är manligt och kvinnligt. Genuskontraktet ses som en bild för sociala konventioner, kulturella överenskommelser, om hur innehållet i begreppen manligt och kvinnligt skall uppfattas, det vill säga hur män och kvinnor förväntas vara. Hon menar att det kulturella normerna, sederna och oskrivna reglerna påverkar oss och gör villkoren för kvinnor och män (Hirdman, 2001).

Alla människor har fördomar och egna åsikter om hur saker och ting skall vara i samhället, det kan vara svårt att vara pedagog i förskolan då man skall bortse från sina personliga åsikter. Det gäller att vara professionell i sitt arbete och sitt förhållningssätt som pedagog. När jag

pratade med Anna under min intervju så sa hon att hon inte visste varför hon erbjuder flickorna att rita och pojkarna att bygga klossar. Jag tror att de gör hon för att samhället påverkar oss människor och många flickor tycker om att rita och många pojkar tycker om att bygga, men inte alla.

Hirdman säger att tänk om två barn vill dansa balett, det ena är en flicka och det andra är en pojke. Vilket barn får mest stöd av omgivningen? Genuskontraktet kan underlättas för det ena könet och försvåras för det andra könet. Hon menar dock att det finns öppningar. Enskilda människor kan förhålla sig på olika sätt, människor gör inte alltid som folk förväntar sig (Hirdman, 2001).

Här kan man se att de två förskolorna arbetar på olika sätt. Förskolan Ängen som har en tydlig plan för genusarbetet på hela förskolan och där pedagogernas bemötande ligger i fokus. Även om pedagogerna tycker att arbetet kan bli bättre så finns det en tydlig linje att arbeta efter. Det är viktigt att man som pedagog har tid och är strukturerad i sitt arbete så att alla barn har möjlighet att få den uppmärksamheten som det barnet behöver. Sofia på förskolan Ängen betonar vikten av att man som pedagog på förskolan måste vara tydlig när det gäller genusarbetet. Hon säger också att det är viktigt att pedagogerna som arbetar hjälper nya pedagoger och vikarier på förskolan så att alla som arbetar med barnen gör likadant. Hon menar att många pedagoger som inte är insatta i genusarbetet lätt kan erbjuda barnen aktiviteter som är kopplade till barnets kön, så som flickor nu ska vi bygga pärlplatta och pojkar kom och lek med bilarna. Att man planerar och är medveten om de olika situationerna som kan hända på en förskola är viktigt så att alla som arbetar med barnen blir medvetna om detta. Det är viktigt att pedagogerna ligger steget före så att alla barnen får samma förutsättningar. Jag tycker att jag kan höra att pedagogerna har olika kunskap utav mina intervjuer. Det var intressant att Anna på förskolan Eken inte var medveten varför hon erbjöd flickor att rita och pojkar att bygga med klossar. När vi talade om det under intervjun så sa hon efteråt att där kan man se att ens egna förväntningar förs över på barnen. Hur viktigt det är att man som pedagog hela tiden tänker på sitt förhållningssätt utifrån genus. För att pojkar och flickor skall få samma förutsättningar på förskolan

7.3 Hallen

7.3.1 Förskolan Ängen

Jag har observerat pedagogerna på förskolan Ängen i arbetet i hallen på förskolan och av detta kunde jag se att de försöker arbeta och dela in barnen i små grupper i hallen. När barnen på förskolan Ängen skall gå ut.

Under min observation så såg det ut så här.

Det är en pedagog och sju barn i hallen, pedagogen sitter på en pall och hjälper de barnen som ber om hjälp. Pedagoger uppmuntrar barnen att pröva själva. Det är en lugn stämning och alla barnen blir sedda och får hjälp av pedagogen om de behöver det, oavsett kön. Innan de sju barnen är klara kommer de sju barn till in i hallen, pedagogen sitter kvar på pallen och den andra pedagogen ställer sig vid dörren. Jag kan direkt se att de blir rörigare i hallen och att pedagogen som sitter på pallen blir mer stressad. En pojke står framför pedagogen, pedagogen frågar om han behöver hjälp med jackan? Ja svarar pojken. Pedagoger frågar en annan pojke om han behöver hjälp pojken nickar och pedagogen hjälper pojken med skorna. Pedagoger vid dörren uppmanar en pojke att klä på sig sina kläder. Han lyssnar inte. Då går pedagogen fram till pojkens hylla och tar och lägger fram pojkens kläder på golvet. Pojken fortsätter att gå runt tills pedagogen tar pojken till sina kläder och uppmanar honom att klä på sig nu för nu skall de strax gå ut på gården. En flicka ber pedagogen om hjälp med vanten. Pedagoger hjälper flickan. Sedan hjälper hon pojken med kläderna på golvet att klä på sig sin jacka när alla är klara går de ut på gården och leker och jag står ensam kvar i en tyst hall (Loggbok, 2010-10-11)

Sofia som arbetar på förskolan Ängen säger att om man arbetar i smågrupper i hallen så får man som pedagog större möjlighet att uppmuntra barnen. Hon säger att hur man som pedagog förhåller sig till och bemöter barnen är otroligt viktigt i hallen. Sofia tycker generellt att flickorna är lite bättre på att klä på sig själva än pojkar när barnen är yngre. ”Jag tror att detta kan bero på att många flickor får större möjlighet att träna på att klä på sig både hemma och på förskolan” säger Sofia. Detta gäller långt ifrån alla och jag tror därför att det är viktigt att man uppmuntrar alla barn oavsett kön till att klä av och på sig själva i hallen.

Yvonne Hirdman menar att de oskrivna reglerna, så som vem som skall göra vad? Vilka arbetsfördelningar som sägs vara mest naturliga? För vad som är manligt och kvinnligt och

hur män och kvinnor skall var skapas av oss människor. De kulturella normerna påverkar oss och gör att villkoren för män och kvinnor blir olika (Hirdman, 2001).

Av mina observationer på förskolan Ängen kan jag se att Jenny försöker ge alla barn samma förutsättningar när det är en liten grupp barn i hallen. Hon hjälper en pojke med jackan, en flicka med hennes jacka och så vidare hon uppmuntrar barnen att försöka själva och att lära sig fråga om hjälp och inte få hjälp bara man sträcker fram handen. När den gruppen barn i hallen blir större kan jag tydligt se att Jenny blir stressad och då frågar hon en pojke om han vill ha hjälp med jackan när pojken bara står framför henne. Här kan jag se att den kvinnliga och manliga normen påverkar pedagog när hon blir stressad och inte har kontroll över situationen i hallen. Sara som också är i hallen tar fram en pojkes kläder och lägger fram dem på golvet och uppmanar honom att klä på sig, när pojken bara går runt tar Jenny tag i pojken och hjälper honom med kläderna. Här kan man se vikten av att alla barn får bättre förutsättningar och ett bättre bemötande av pedagogerna i hallen när det är lugnt och alla får arbeta i sin egen takt. Stressen i hallen gör att pedagogernas bemötande och förhållningssätt förändras utifrån normen vad som är typiskt manligt och kvinnligt.

Jenny på förskolan Ängen menar att det är viktigt att man som pedagog ser till och tänker på sitt bemötande mot barnen att man inte bara hjälper pojkarna först. Men hon tror generellt att pojkar får mer uppmärksamhet av pedagogerna i hallen eftersom de flesta pojkarna är mer rörliga. Hon tycker att många pojkar tar mer uppmärksamhet och därför får de uppmärksamheten. Hon tycker att många pojkar är mer rörliga och därför blir det många förmaningar att de skall göra det som är uppgiften alltså klä på eller av sig.

Bronwyn Davies säger att vi människor placerar in oss i arenor för vad som är kvinnlig och manligt. Hon menar att det biologiska könet inte absolut måste sammanföras med det som räknas som kvinnligt och manligt, utan det är vi människor som skapar vad som är kvinnligt och manligt (Davies, 2003).

På förskolan Ängen kan jag se att pedagogerna låter pojkarna ta mer uppmärksamhet när de blir stressade. När de i hallen har en liten grupp att arbeta med som pedagog så ser man alla barn bättre och då låter pedagogerna alla få samma förutsättningar. Men när pedagogerna blir stressade så ger de pojkarna mer uppmärksamhet och de hjälper pojkarna mer än vad de hjälper flickorna. Här kan jag se att pedagogerna sätter in barnen i olika arenor och att man accepterar att pojkar generellt är mer rörliga än flickor och att man som pedagog låter pojkarna ta mera plats än flickorna på förskolan.

7.3.2 Förskolan Eken

Jag observerade även pedagogerna på förskolan Eken och det jag kunde se där var att de också arbetade i smågrupper i hallen när barnen skulle klä på och av sig vid in och utgång. Anna och Mia på förskolan Eken sa att de arbetade i smågrupper för att man som pedagog skall ha mera tid att se varje barn.

När jag observerade på förskolan Eken såg jag.

Anna sitter på en pall eller på golvet i barnen nivå. Hon ger barnen möjlighet att kämpa med kläderna själva hon berömmar barnen mycket.

Anna uppmanar en pojke att hjälpa en flicka med kläderna pojken vill inte då uppmuntrar pedagogen pojken att de är bra att hjälpa varandra då hjälper pojken flickan med jackan. Hon uppmuntrar även en flicka att hjälpa en pojke med att hänga upp hans overall. Här kunde jag se att Anna arbetade lugnt och tålmodigt i hallen. Hon hade sin lilla grupp med barn att arbeta i hallen med när alla var klara gick de gemensamt in på avdelningen.

Mia på förskolan Eken tilltalade barnen vid namn hon uppmuntrar barnen att klä av sig själva. Mia tar det lugnt och stressar inte barnen. Två flickor tar lång tid på sig de pratar och leker i hallen men hon ger barnen den tid det behöver.

När första gruppen är klar kommer det en ny barngrupp på sex barn in och Mia är kvar i hallen. Pedagogerna har ett tydligt schema och en tydlig struktur för vem som gör vad. En är ute en i hallen och en inne på avdelningen. Det blir ett tydligt lugn och eftersom pedagogerna vet sin uppgift i dagens arbete så behöver det inte stressa till något annat uppdrag.

Mia låter barnen ta den tid de behöver, men hon hjälper ofta ett barn och samtalar med ett annat. Hon pratar med en flicka och först låter hon sig inte avbrytas men samtalet hinner inte avslutas innan Mia börjar prata med två pojkar som bråkar. Flickan står kvar vid Mia och väntar efter en stund går flickan bort och hänger upp sina kläder och går in på avdelningen (Loggbok, 2010-10-12).

Anna och Mia som arbetar på förskolan Eken tycker inte att de på förskolan har något uttalat arbetssätt i hallen utifrån ett genusperspektiv. Anna säger att det är viktigt att man som pedagog uppmuntrar barnen till att hjälpa varandra och att de inte skall spela någon roll vem

som behöver hjälp och att de är viktigt att man som pedagog inte kräver mer av flickor än av pojkar.

Pedagogerna tilltalar hela tiden barnen vid namn. De stressar inte utan låter barnen ta den tid som de behöver för att klä av och på sig sina kläder. När den första lilla gruppen är färdig med sina kläder då kommer de sex nya barn till hallen och pedagogen hjälper barnen i lugn och ro. Dom håller grupperna tydligt i hallen och de blir ingen stress. Men jag kunde se av mina observationer på förskolan Eken att pedagogen ofta hjälper ett barn samtidigt som hon talar med ett annat barn. Pedagogen pratar med en flicka och först så låter hon sig inte avbrytas men samtalet med flickan hinner inte avslutas innan pedagogen börjar prata med två pojkar som bråkar. Flickan står kvar vid pedagogen och väntar efter en stund går hon bort och hänger upp sina kläder och går in på avdelningen. Det är viktigt att man som pedagog ger alla barnen samma förutsättningar för att barnen skall utvecklas på ett bra sätt.

Pedagogerna har i sitt arbete en unik möjlighet att bemöta varje barn efter barnets egna förutsättningar. Pedagogen har stor möjlighet att skapa förutsättningar för barnen där barnen skapar sin egen identitet utan att påverkas av föreställningar om kön (Svaleryd, 2006).

Kajsa Svaleryd menar att när man arbetar med genus som pedagog handlar det om en medvetenhet och en omedvetenhet kring föreställningar om de bägge könen. Vad pedagogerna har för erfarenheter och kunskap inom genusarbete. Att praktiskt arbeta med genusfrågor i förskolan handlar om relationer, organisationer av tid och rum, bedömningsgrunder, maktförhållanden och material. Det handlar om att på ett medvetet sätt iaktta och reflektera över vardagliga händelser och att se samspelet mellan individer samt att inte sätta in barnen i fack (Svaleryd, 2006).

Anna och Mia på förskolan Eken tänker inte på hur de behandlar pojkar och flickor i hallen. De uppmuntrar flickorna att hjälpa pojkarna med deras kläder. Flickorna får stå vid sidan och vänta medan pedagogen tar hand om några pojkar som vill ha pedagogens uppmärksamhet. Pedagogerna är inte medvetna eller omedvetna om hur de skall bemöta barnen utifrån deras kön. De betonar vikten av att det är viktigt att alla barn får samma förutsättningar i förskolan oavsett kön. Men av mina observationer så kan jag se att deras okunskap av genus speglar sig i hallen.

7.3.3 Sammanfattning av förskolornas hall arbete

Av mina observationer på förskolorna så kan jag se att de har samma grundsyn på arbetet i hallen. Att arbeta i smågrupper så att alla barnen ska kunna bli sedda och få den hjälp de behöver. På förskolan Ängen så är hallsituationen stressig och man har en plan hur man vill arbeta men man följer inte den. Det är stor skillnad på pedagogernas bemötande när det är sju barn eller fjorton barn i hallen samtidigt. Barnen får inte lika mycket positiv uppmärksamhet utan det blir mer negativ uppmärksamhet. Pedagogerna blir stressade och det märks på barnen. På förskolan Eken har de en tydlig plan hur de arbetar i hallen även om de inte arbetar så utifrån ett genusperspektiv. De håller sina smågrupper och det är samma pedagog som är i hallen under hela tiden. Hon hjälper de barnen som behöver hjälp och uppmanar barnen att hjälpa varandra. Båda förskolorna tycker att det är viktigt att man hjälper pojkar och flickor lika mycket men så är inte fallet, Men det var tydligt att pojkarna fick mer uppmärksamhet och hjälp av pedagogerna än vad flickorna fick i hallen på både Ängen och Eken. Under den tiden jag observerade på förskolorna.

7.4 Samlingen

7.4.1 Förskolan Ängen

På förskolan Ängen har de två samlingar under dagen den första en morgon samling, då är barnen på avdelningen indelade i två grupper. På morgonsamlingen uppmärksammar de vilka barn som är närvarande och frånvarande samt talar om dagen. På lunchsamlingen så läser de en bok.

Sofia säger att de delat in barnen på avdelningen i två samlingar för då är det lättare för pedagogerna att uppmärksamma alla barnen under samlingen. De arbetar sedan under förmiddagen i dessa två grupper. Utav Eva-Karin Wedin studie så finns det många åtgärder som förskolorna skall tänka på när de arbetar genusmedvetet, en viktig sak enligt henne är att dela in barnen i smågrupper när de skall arbeta i vardagliga situationer så som till exempel i

hallen, samlingen, måltiderna. För att kunna ge barnen beröm och en positiv syn är det viktigt att pedagogerna ser alla barn (Wedin, 2009).

Jenny säger att det är bra att dela in barnen i smågrupper vid samlingen för då får man som pedagog större möjlighet att ge barnen mer uppmärksamhet samt att lyfta de barnen som inte är så framåt. ”Förr hade vi en samling men då tyckte vi att det var svårare att se alla och ge alla barnen uppmärksamhet” säger Jenny. Det blir mycket negativ uppmärksamhet som lyftes fram och barnen har svårt att vänta på sin tur när det tar för lång tid.

Av mina observationer så kan jag se att pedagogerna arbetar tydligt med att alla barnen skall bli sedda i samlingen. De har namnkort där det står varje barns namn på. Man ser efter vilka barn som är där och vilka som är frånvarande. När barnets namnlapp kommer upp får de räcka upp handen så att alla kan se att det barnet är där. Några barn svarade med namnet rakt ut och då uppmanade pedagogen dem att räcka upp handen. Om barnen ropade ut någon annat barns namn så låtsades pedagogen inte om att hon hörde det, utan la sin uppmärksamhet på det barnet vars namn stod på kortet.

Om barnen ville berätta något på samlingen så fick de räcka upp handen och vänta på sin tur. Men pedagogen visade tydligt att de fick vänta på sin tur av att sätta upp handen mot dem och lyssna vidare på barnet som hade fått ordet. Pedagogen påpekade flera gånger att tja inte lönade sig. Hon ställde frågor till exempel vilken dag är det i dag? Vilken månad är det? Då uppmanade hon det barnen som inte pratade så mycket att svara.

De sjöng också två sånger och i det böt ut ord i de traditionella sångerna så att de fanns både flickor och pojkar med i sången som till exempel: sjöng det både hon och han. När de sjöng sången om hajarna så var mamma haj och pappa haj lika stora i rörelserna. Jag frågade pedagogerna om det efter samlingen och då sa Jenny att förr så gjorde man pappans rörelse större än mammans. Men att de nu medvetet gjorde dem lika stora eftersom de är viktigt enligt henne att barnen inte tro att killar är större och starkare än tjejer.

Olofsson säger att förskolan självklart går efter den könsnorm och de oskrivna reglerna om vad som är typiskt manligt och kvinnligt i samhället. Att exempelvis bilderböcker ofta är skrivna utifrån det könsmönstret som samhället skapat, även sånger är skrivna efter det traditionella könsmönstret. På förskola Stormhatten har hon analyserat böcker och sånger och kommit fram till att många följer det köns stereotypa mönstret och de flesta böckerna och

sångerna har män i huvudrollerna. Hon menar att det handlar om att förskolan ska arbeta med ett anpassat genusarbete i förskolan. Detta kallas att arbeta pedagogiskt genusmedvetet (Olofsson, 2007).

Jag kan se av mina observationer att de på förskolan Ängen har en tydlig tanke kring genus materialet som används i samlingen på förskolan. När jag tittar på litteraturen som står i hyllan på förskolan Ängen så kan jag se böcker som *Händig Hanna lagar bilen*, *Tjekraft och hallonsaft*, *Prinsessor fyller år*, *Kalle med klänningen* och många fler, även litteratur där djuren i boken är könslösa. Jag kan se att de på förskolan Ängen har tydliga tankar kring genus när de väljer litteratur. Under lunchsamlingen så läser Sofia *Händig Hanna lagar bilen*, barnen sitter i en ring runt Sofia som läser och visar bilderna. Två pojkar börjar prata och då reser sig Jenny tyst och sätter sig vid pojkarna och lägger handen på ryggen och visar att de skall vara tysta. Under hela sagosamlingen så läser Sofia och barnen lyssnar medan Jenny är den av pedagogerna som håller koll på barn gruppen så att ingen stör. Sofia säger att de viktigt tycker att den som läser inte skall behöva bli avbruten för då blir alla barnen i gruppen lidande om de är några som stör. Jag kan tydligt se under samlingen att pedagogerna har en tydlig plan för hur de vill arbeta med samlingen så att barnen skall få en så bra samling som möjligt.

7.4.2 Förskolan Eken

När jag observerade samlingen på förskolan Eken så hade de alla barnen i gruppen i samma samling. Det visade namn kort på alla barnen så att alla kunde se sitt namn och vilka barn som var på förskolan samt vilka barn som var frånvarande. Anna sa att på samlingen så är det viktigt att alla barn på något sätt blir uppmärksammade.

Alla barnen på avdelningen var på samma samling, barnen hade bestämda platser som de satt på. Anna tycker att det är viktigt att alla barnen är på samma samling så att alla på avdelningen kan se alla som är där samt frånvarande. På samlingen så talade pedagogerna om vilken dag det är och vad de skall göra under dagen sen. Efter det så har dem en talboll som pedagogen skickar runt till alla barn så att alla barnen får prata och säga något om de vill. Vill barnet inte säga något så uppmuntrar pedagogerna barnen genom att ställa någon fråga som barnet får svara på innan de skickar bollen tillbaka. Mia säger att talbollen är bra och att på så sätt får alla barnen träna på att säga något under samlingen, och på så sätt blir alla uppmärksammade och barnen får träna på att prata i grupp. Hon säger också att det har blivit

en stor skillnad på barnen i början var det bara några få som pratade och nu är det fler och fler.

Av mina observationer så kan jag se att de använder talbollen, och att de var många av barnen som pratade och berättade saker utan att pedagogerna behövde ställa någon fråga. Det jag också kunde se var att när pedagogerna ställde en fråga så var det bara till flickorna.

Projektet på förskolorna Tittmyran och Björntomten handlade om att medvetandegöra pedagogerna i förskolan kring hur de bemöter flickor och pojkar. Pedagogerna på dessa två förskolor var helt inställda på att det arbetade genus medvetet, att de behandlade pojkar och flickor likvärdigt (Wahlström, 2003). Här tycker jag att man kan se att pedagogerna på Eken har en bra tanke men de ser inte att det flesta pojkarna tar mer plats och vågar prata mer under samlingen än vad flickorna gör.

Bronwyn Davies menar att teorin om socialisation och könsroller utgår ifrån att det finns en biologisk grund för skillnader mellan könen. Enligt den världsbild som modellen av socialisation och könsroller erbjuder lär sig barnet normalt sin könsroll av en vuxen person. Alla förväntar sig att barnet skall vara på detta sätt sedan, föräldrar, kompisar, media och så vidare (Davies, 2003).

På förskolan Eken så kan jag se av mina observationer att pojkarna tar mer plats i samlingen än vad flickorna gör. Pedagogerna är inte medvetna om detta tror jag, pedagogernas egna normer för hur pojkar och flickor skall vara lyser igenom. Pedagogerna förväntar sig att pojkarna skall ta mera plats i samlingen än flickorna därför accepterar man att det är så. Pedagogerna märker inte att de bara är till flickorna de behöver ställa frågor så att de skall prata. Här lyser pedagogernas okunskap av genusarbete igenom, samt att pedagogernas egna norm om hur pojkar och flickor skall vara blir tydlig.

7.4.3 Sammanfattning av förskolornas samlingar

När jag varit på de två förskolorna så kan jag se att båda förskolorna har ett tydligt tänk hur de vill arbeta med samlingen. Jag tycker att man kan se att de är tydliga med att det är viktigt att alla barn blir sedda och hörda under samlingen.

Jag tycker att de på förskolan Ängen hade en tydlig samling där barnen var indelade i mindre grupper. Skillnaden som blev mellan förskolan Ängen och Eken var att på Eken blev barnen

mycket mera otåliga för att samlingen blev lite längre eftersom de var fler barn. Även att barnen på Eken blev avbrutna när de skulle prata både av andra barn och pedagogerna eftersom de var tvungna att säga till barn som pratade. På Ängen så la inte pedagogen som höll i samlingen energi på de barnen som pratade utan att räkka upp handen utan hon satte bara upp en hand mot dem att de skulle vara tysta samtidigt som hon lyssnade på barnet som hade fått ordet. Jag tycker att man på förskolan Ängen kunde se deras genusmedvetenhet samt att pedagogerna segna normer om kvinnligt och manligt inte lös igenom. På förskolan Eken så tog pojkarna mycket mera plats i samlingen än vad flickorna gjorde, de ville berätta mer när de hade talbollen. Pedagogerna tillät pojkarna att ta mera plats än flickorna, de la inte märke till att det var så i samlingen. På förskolan Ängen så var pojkarna mer pratiga än flickorna, de räckte upp handen mer, de pratade lite med varandra i ringen men det räckte att pedagogen markerade med sin hand att de skulle vara tysta och på så sätt behövde inte det barnet som pratade bli avbrutet.

7.5 Måltiderna

7.5.1 Förskolan Ängen

På förskolan Ängen har de delat upp borden som barnen sitter vid när de äter lunch i olika rum. I ett rum sitter en pedagog med sju barn, maten står på bordet och barnen tar mat själv och skickar vidare till sina kompisar. Jenny säger att de tränar på att barnen skall bli självständiga vid lunchen och att pedagogerna bara skall stötta barnen i det dem behöver hjälp med. Barnen skall själva ta mat och skicka vidare även kunna be kompisarna som sitter närmast att skicka maten. Hon säger att när de började arbetet med genus så märkte de att många av flickorna ville vara hjälp fröknar och hela tiden serva killarna som satt vid bordet. Killarna kunde bara säga pasta och så var det någon flicka som skickade pastan. Nu arbetar det medvetet att alla barnen skall hjälpas åt att skicka maten och alla skall berätta vad de vill ha.

Yvonne Hirdman menar med genus kontraktet att det ses som en bild för sociala konventioner, kulturella, överenskommelser, om hur begreppet kvinnligt och manligt skall uppfattas, det vill säga hur kvinnor och män skall vara, vem som skall göra vad, skyldigheter

och rättigheter, vilken arbetsfördelning som sägs vara mest naturlig och så vidare (Hirdman, 2001).

Här kan man se att barnen själva satte sig in i olika grupper och vem som skulle göra vad. Flickorna serverade pojkarna som bara frågade rakt ut efter maten. Pedagogerna på förskolan Ängan såg det och började arbeta med det så att alla barn skulle få samma förutsättning under måltiden. Pedagogerna bröt den stereotypa normen om hur flickor och pojkar skulle vara och gav barnen samma rättigheter och förutsättningar.

Genuspedagogen Eva-Karin Wedin menar att en genusmedveten verksamhet är en förutsättning för att uppnå jämställdhet på förskolan. Grunden är att pedagogerna blir medvetna om hur de tillsammans med barnen skapar könsmönster. Är man medveten går det också att förändra (Wedin, 2009).

När jag observerar så kan jag se att barnen tar mat och skickar vidare till kompiserna bredvid. Kannan med vatten blir lätt stående vid barnen så pedagogen uppmuntrar dem att ta vatten och skicka vidare, det får hon göra vid varje barn. När en pojke ätit klart vill han ha mera och säger: *Kan jag få pastan*. Pedagogen frågar vem sitter närmat pastan. Kalle säger pojken. Då kan du fråga om Kalle kan skicka pastan till dig. Pojken frågar Kalle om pastan och han skickar pastan till pojken. Här kan jag se att de arbetar medvetet vid lunchen att det finns en tanke att alla barn skall kunna be om mat och hjälpa varandra.

7.5.2 Förskolan Eken

På förskolan Eken så sitter barnen i olika rum vid lunchen de har delat upp barnen vid två bord. Det sitter 10 barn vid varje bord. Barnen tar mat själva och pedagogen är där och stöttar och hjälper de barnen som vill ha eller behöver hjälp. Av mina observationer så kan jag se att pedagogerna ser till att alla barn vid bordet får mat, de skickar skålarna vidare tills alla barnen tagit mat. Barnen säger jag vill ha ris och då skickar pedagogen riset till barnet. Det blir stressigt för pedagogen för hon serverar alla barnen hela tiden och jag tycker att barnen är otåliga och har svårt att vänta. När nästa barn Olle säger mera ris så pratar pedagogen med ett barn och då skickar Stina riset till Olle. Det är pedagogerna och flickorna som serverar barnen vid bordet.

Bronwyn Davies menar att man genom att tänka på ett poststrukturalistiskt sätt inser att man kan tänka längre än indelningen i kvinnligt och manligt. Poststrukturalism är enligt Davies en teori som lär oss förstå relationen mellan personer och vår sociala värld. Teorin har sina rötter hos Freud, Marx och Foucault. Hon säger att vi människor placerar oss i arenor som kvinnor eller män vilket gör att vi får en mer föränderlig könsordning. Hon menar att det biologiska könet inte absolut måste sammanföras med det som räknas som kvinnligt och manligt, utan det är vi människor som skapar dem. Hon menar att begrepp som socialisation och könsroller hjälper till att vilseleda oss människor. Teorin om socialisation och könsroller utgår ifrån att det finns en biologisk grund för skillnader mellan könen. Enligt den världsbild som modellen av socialisation och könsroller erbjuder lär sig barnet normalt sin könsroll av en vuxen person. Alla förväntar sig att barnet skall vara på detta sätt sedan, föräldrar, kompisar, media och så vidare (Davies, 2003).

Här kan jag se av mina observationer att både pedagogerna och barnen är påverkade av samhällets normer för vad som är kvinnligt och manligt. Pedagogerna själva serverar pojkarna när det ber om mat rakt ut. Pedagogerna låter även flickorna servera pojkarna utan att man som pedagog tänker på att barnen skall ha samma förutsättningar under måltiden.

7.5.3 Sammanfattning av förskolornas måltider

På förskolan Ängen betonar de vikten av att barnen skall bli självständiga och att pedagogerna bara är till för att stötta under måltiden. Att barnen inte skall bli sedda utefter den stereotypa könsrollen som samhället skapat. De arbetar med att barnen tar mat och skickar vidare till en kompis och att barnen skall lära sig att be om maten själva på ett trevligt sätt. På förskolan Eken så tar barnen mat själva men pedagoger skickar maten mellan barnen. När ett barn säger mera ris så är pedagogen snabbt där och ger barnet ris skålen. När pedagogen gör något annat så är det direkt någon flicka framme och skickar skålarna. Det var intressant att se hur olika luncherna på de två förskolorna var. Pedagogerna på Ängen satt lugnt och åt sin mat och pratade med barnen, barnen pratade mycket med varandra också. På förskolan Eken var det stressigt och pedagogerna skickade skålarna mellan barnen. Det var inget speciellt samtal vid bordet. Det var intressant att se hur stort ansvar flickorna på förskolan Eken tog vid lunchen att de hjälpte pedagogen när hon gjorde annat än att skicka skålar.

Det jag såg av mina observationer var att det skilde mycket på hur förskolorna arbetade under måltiderna. Att pedagogerna på Ängen var medvetna om normen för manligt och kvinnligt medan pedagogerna på Eken inte såg att flickorna hjälpte till att servera pojkarna vid bordet.

8. Slut diskussion

Det har varit mycket intressant att intervjua och observera pedagogerna på dessa två förskolor. Pedagogerna hade olika kunskap och erfarenhet av genus arbetet och när jag intervjuade dem så tyckte jag att de skilde sig väldigt mellan det två förskolorna. Under mina observationer så kunde jag se att det fanns vissa likheter och skillnader. Båda förskolorna betonar vikten av att alla barn skall få samma förutsättningar i förskolans vardagssituationer. Det var mycket intressant att se att pedagogernas erfarenhet och kunskap om genusarbetet spelade stor roll på förskolorna. Pedagogerna på förskolan Eken påverkades av samhällets oskrivna regler för vad som är manligt och kvinnligt. Medan pedagogerna på Ängen lämnade sina egna fördomar och förväntningar på pojkar och flickor hemma. Att pedagogerna har en norm för vad som är manligt och kvinnligt självklart, eftersom man påverkas av samhället. Men att man som pedagog på förskolan ger alla barn samma förutsättningar är ett måste för det står i läroplanen.

I hallen så arbetar de lika i grunden men på förskolan Ängen så håller de sig inte till sin plan att arbeta i smågrupper och när det blir fler barn i hallen blir pedagogerna stressade och det märks på barnen. Pojkarna får mycket mera uppmärksamhet än flickorna. På förskolan Eken är det lugnt och alla barn får den hjälp de behöver med kläderna av pedagogen. Men även här så får pojkarna mer hjälp och uppmärksamhet av pedagogerna än flickorna, pedagogerna har andra förväntningar på flickorna än pojkarna.

I samlingsen så är det pojkarna som tar mest uppmärksamhet på båda förskolorna. Det jag kan se är att pedagogerna på Eken låter det vara så medan pedagogerna på Ängen inte ger pojkarna samma utrymme och de låter inte pojkarna avbryta sig själva eller andra barn som pratar. Då sätter de upp en hand som markering. Det var mycket intressant att se hur pedagogerna arbetade på samlingsen och att de var så olika på de två förskolorna. Pedagogerna på Eken såg inte att pojkarna tog mer uppmärksamhet under samlingsen än flickorna.

Vid måltiderna så var det stor skillnad hur förskolorna arbetade, förskolan Ängen betonade vikten av samtalet mellan barnet och att barnen skulle be varandra om hjälp. Att barnen frågade ett annat barn om att skicka maten tyckte jag var mycket intressant. Att alla barn hjälpte varandra. På förskolan Eken kändes måltiderna stressiga och pedagoger serverade barnen, om inte så var det flickorna som hjälpte till. Även här kunde jag se att pedagogerna på förskolan Eken inte var medvetna om att de behandlade pojkar och flickor olika.

På förskolan Ängen var det stressigt i hallen medan på förskolan Eken var det stressigt vid måltiderna. Jag kan se vikten av att ha en tydlig plan och ett syfte med de vardagliga situationerna på förskolan, när man arbetar med genus. Eftersom det viktigaste är att bryta de stereotypa könsrollerna och ge alla barnen samma förutsättningar oavsett kön i förskolan. Jag kan tydligt se att pedagogerna har olika syn och kunskap om genusarbete och begreppet genus. Pedagogerna på Ängen är mer medvetna om hur och varför de arbetar på ett visst sätt. Det gör att barnen skolan inte blir behandlade olika utifrån kön. Pedagogerna på Ängen kan även koppla genusbegreppet till verksamheten och hur de är mot barnen. För pedagogerna på Eken är det bara begrepp som man kan arbeta med, de har svårt att koppla det till sin en verksamhet. Det kan jag se av mina observationer, eftersom de på förskolan Eken håller sig till samhällets oskrivna regler för hur man ska skall vara som kvinna och man.

Jag har av denna studie lär mig att det är skillnad på genus och jämställdhet. Genus är något som vi människor skapat, det är vad det kulturella arvet och det sociala systemet format oss människor till. Genus skapas med tiden det är inte med fött.

Medan jämställdhet är att alla människor oavsett kön skall ha samma rättigheter och möjligheter. Begreppet jämställdhet har sitt ursprung från FN.

I förskolornas lokala likabehandlingsplan står det att alla barn skall ha samma rättigheter så där arbetar man med jämställdhet. Däremot har förskolan Ängen en lokalarbetsplan utifrån genus arbetet. Där man vill att alla barnen skall bli bemötta utifrån sig som individ och inte de normer som samhället skapat utifrån kön.

Genus är ett så intressant ämne i dagens samhälle så alla som arbetar med barn blir präglade av detta. Jag har i min studie kunnat se att pedagogernas kunskap av genus gör att arbetet blir tydligare i vardagssituationerna på förskolan, samt att pedagogernas kunskap och erfarenhet varierar. Det skulle vara intressant att följa upp denna studie och följa förskolorna under

längre perioder. När jag bara observerar en dag så kan det bli på ett visst sätt som kanske inte stämmer överens med hur det är på förskolorna jämt.

Käll och litteraturförteckning

Otryckta källor

Intervjuperson 1 förskolan Ängen 2010-10-11 och 2011-02-21

Intervjuperson 2 förskolan Ängen 2010-10-11 och 2011-02-22

Intervjuperson 3 Förskolan Ängen 2010-10-11 och 2011-02-22

Intervjuperson 4 Förskolan Eken 2010-10-12 och 2011-02-17

Intervjuperson 5 Förskolan Eken 2010-10-12 och 2011-02-17

Observation 1 Förskolan Ängen 2010-10-11

Observation 2 Förskolan Eken 2010-10-12

Observation 3 Förskolan Eken 2011-02-17

Observation 4 Förskolan Ängen 2011-02-21

Tryckta Källor

Davies, Bronwyn (2003) *Hur flickor och pojkar gör kön*. Stockholm; Liber AB

Delegationen för jämställdhet i förskolan (2006): *Jämställd förskola – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Statens offentliga utredningar (SOU 2006:75). Stockholm: Fritzes.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/72/88/1a5ba502.pdf> (Tillgänglig 2010-11-15)

Graf, J, Helmadotter, A-M & Ruben, S (1991) *Visst är det skillnad -Om att arbeta utifrån både flickors och pojkars behov*. Malmö; Almqvist & Wiksells Förlag

Henkel, Kristina (2006) *En jämställd förskola – teori och praktik.*

www.jamstallt.se

Hedin, Maria (2006) *Jämställdhet- en del av skolans värdegrund.* Stockholm: Liber AB

Hirdman, Yvonne (2001) *Genus- om det stabilas föränderliga former.* Malmö: Liber AB

Odelfors, Birgitta (1998) *Förskolan i ett könsperspektiv- Att göra sig hörd och sedd.* Lund; Studentlitteratur

Olofsson, Britta (2007): *Modiga prinsessor & ömsinta killar – genusmedveten pedagogik i praktiken.* Malmö: Lärarförbundets förlag.

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera genomföra och rapportera en undersökning.* Lund; Studentlitteratur

Skolverket Läroplanen för förskolan – Lpfö 98. Utbildningsdepartementet

<http://www.skolverket.se> (Tillgänglig: 2010-11-15)

Svaleryd, Kajsa (2006) *Genuspedagogik.* Stockholm; Liber, AB

Wahlström, Kajsa (2003) *Flickor, pojkar och pedagoger – Jämställdhetspedagogik i praktiken* Stockholm: Utbildningsradion (UR).

Wedin, Eva-Karin (2009) *Jämställdhetsarbete i förskola och skola*. Stockholm; Norstedts Juridik AB

Vetenskapsrådet (2010) *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning. Regler och riktlinjer*. Stockholm:

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Tillgänglig: 2010-11-15)

Bilaga 1

Intervjufrågor till examensarbetet

Hur länge har du arbetat på förskola?

Vad innebär genusbegreppet för dig som pedagog?

Varför anser du att genus frågor är viktigt i förskolan?

Hur arbetar ni på förskolan för att pojkar och flickor ska få samma förutsättningar ur ett genusperspektiv?

Diskuterar ni genus frågor i arbetslaget? På vilket sätt?

Har ni ett gemensamt förhållningssätt på förskolan när det gäller bemötandet av barnen ur ett genusperspektiv?

Hur arbetar ni med genus

Utifrån läroplanen?

Utifrån förskolans lokala arbetsplan?

Hur arbetar ni i vardagen med genus?

Vilka barn gynnas av detta arbetssätt?

Vilket förhållningssätt har du mot barnen i de vardagliga situationerna på förskolan?

På vilket sätt arbetar du på förskolan med barnen för att motverka traditionella könsmonster?

Får eller tar flickor eller pojkar mest uppmärksamhet i förskolans vardag?

Tack för att du medverkade på denna intervju...